

HANS BRANDT fot.

Lokaliteten, hvorpå Tranerne færdedes.
The locality frequented by the Cranes.

Tranen (*Grus g. grus* (L.)) atter ynglefugl i Danmark.

Af LEIF LYNEBORG JENSEN.

(With a Summary in English: The Common Crane (*Grus g. grus* (L.))
again Breeding in Denmark).

Med års mellemrum hænder det, at en ny fugleart konstateres som ynglende her i landet. Ofte forsvinder arten igen efter den første ynglesæson, men undertiden bliver yngleforekomsten af længere varighed og betegner da som regel artens fremtrængen til egne, der før lå uden for dens udbredelsesområde.

Noget helt andet er det, når en af vore tidligere ynglefugle igen konstateres ynglende. Og det er netop tilfældet med Tranen, idet denne fugl af LØPPENTHIN (1946, p. 71) er opført i listen over forsvundne danske ynglefugle. Men som nedenstående vil vise, kan vi nu igen tælle Tranen blandt vore

faste ynglefugle, og hvad mere er, med en vis rimelighed hævde, at denne fugl aldrig har været helt udryddet som dansk ynglefugl.

Tranen er som ynglefugl udbredt i det østlige Norge, største delen af Sverige og Nordtyskland samt mere isoleret i forskellige middelhavslande. Dens yngleområde strækker sig yderligere østpå gennem Finland, Nord- og Mellemrusland til langt ind i Sibirien.

Som det ses af ovenstående, findes Tranen endnu ynglende både syd, nord og øst for os. Indtil for ca. 100 år siden fandtes også i Danmark adskillige par Traner, især i Sønderjylland, men den tiltagende bebyggelse og opdyrkning gjorde det umuligt for denne store fugl at finde egnede ynglepladser, og siden midten af forrige århundrede foreligger der ingen sikre beviser på, at Tranen har ynglet. Derimod ses den ikke sjældent på træk over det østlige Danmark, ligesom også enkelte Traner kan træffes om sommeren, men i sidste tilfælde drejer det sig sikkert om ikke ynglende ungfugle.

Som svar på en opfordring i de nordjyske blade i efteråret 1951 til at indsende oplysninger om eventuelle fiskehejrekolonier i Nordjylland modtog jeg $\frac{3}{11}$ et brev med følgende ordlyd:

Napstjert pr. Jerup
den $\frac{1}{11}$ -51.

I Vendsyssel Tidende d. 31. 10.-51 står følgende opfordring til at indsende oplysninger om Fiskehejrens ynglepladser i Nordjylland.

I 1938 ynglede 1 par Fiskehejre i Jerup og tilstødende Raabjerg hede, hvor reden var ved jeg ikke, da vi kom i heden for at grave tørv, kredsede de over os baade i nær og fjern afstand. En dag opdagede jeg en mærkelig gul tingest, der kravlede rundt i lyngen, ved nærmere undersøgelse viste det sig at være en af Fiskehejrens unger. Jeg tog den, og den gav nogle hyl fra sig, det hørte de gamle, de kredsede lige om ørene på os og var meget angst for den unge. Efter den dag så jeg den ofte løbe rundt i lyngen, indtil den blev så stor at den kunde lette med de gamle.

Om de yngler der endnu ved jeg ikke, da straffelejren "Kragsskovhede" har overtaget heden. Så sent som i sommer så og hørte vi Fiskehejren komme fra Aalbækbugten og flyve vestpå op mod Jerup hede, hvor jeg herved vil bevidne de har ynglet.

Erb. NIEMANN CHRISTENSEN,
Napstjert pr. Jerup.

Jeg må straks tilstå, at jeg ikke skænkede dette brev megen opmærksomhed, og den tanke, at det kunne dreje sig om Traner, faldt mig overhovedet ikke ind.

I de sidste dage af april 1952 satte jeg igen en notits i dagspressen, hvori jeg opfordrede folk til at indsende oplysninger om fiskehejrekolonier, denne gang fra hele landet. Den 30. april 1952 modtog jeg følgende brev:

København, d. 29/4-52.

Herr. stud. mag. LEIF LYNEBORG JENSEN.

I anledning af Deres forespørgsel i Politiken ang. Fiskehejren, da har jeg ikke noget særligt nyt derom at meddele. Ja, jeg kan sige, at der yngler hejrer hvert år i Holckenhavnskovene ved Nyborg, men det er De sikkert allerede vidende om.

Derimod kan jeg fortælle Dem, at der også her i landet yngler et par Traner. Der er vist ikke mange, der er klar over dette, og det har måske heller ikke Deres interesse, men nu skal De vide det alligevel.

Jeg har boet 6 år oppe i Jerup, som ligger på strækningen Frederikshavn—Skagen. Der ligger en stor hede- og mosestrækning, ca. 3000 tdr. land, og ude i dette terræn, hvor jeg har færdedes daglig i de 6 år, har jeg hvert år set dette tranepar vende tilbage, og hvert år er de rejst derfra med een eller to unger. Det er meget smukke fugle, og meget sky — man skulle være heldig for at komme dem på 200 m hold.

Jeg forsøgte hvert år at finde deres rede, men det lykkedes aldrig, men at den findes i noget vidiebuskads, er jeg næsten sikker på. Jeg fandt derimod engang en af deres store unger — den stod i en grøft, godt gemt i siv og grønt. Det var de 2 gamle, der ledte mig på sporet. Jeg kunde se på dem, at de var bange for min færde.

Overfængselsbetjent K. PRÆSIUS,
Valdemarsgade 18, København.

Efter læsningen af dette brev kom jeg i tanker om det brev, jeg modtog efteråret 1951 og som er citeret ovenfor, og efter en samtale med hr. PRÆSIUS, der på smukkeste måde beskrev fuglenes udseende og adfærd, kunne der ikke længere være tvivl om, at det virkelig drejede sig om ynglende Traner, og jeg besluttede at undersøge sagen allerede samme forår.

Efter at PRÆSIUS havde skaffet oplyst, at Tranerne var kommet igen i 1952, fik stud. mag. HANS BRANDT, stud. mag. ERNST TORP PEDERSEN og forf., ved direktør for fængselsvæsenet H. TETENS's hjælp, justitsministeriets tilladelse til at færdes på de under straffelejren på Kragsskovhede hørende arealer.

Den 23. juni startede vor lille ekspedition, og næste dag ved middagstid ankom vi til lejren, hvor vi straks mødte en

enestående venlighed og hjælpsomhed. Jeg vil gerne her bringe inspektør RAFAEL, viceinspektør HEILBO og vagtmester KOCK vor hjerteligste tak for al den hjælp, vi fik.

Allerede ved vor ankomst fik vi at vide, at Tranerne var set den foregående dag med to store unger ikke langt fra den lille smalsporede jernbane, der fører igennem terrænet.

Lokomotivføreren fortalte mig, at Tranerne overhovedet ikke tog notits af toget, når det kom rullende, og han havde flere gange kørt forbi hele tranefamilien på 10-20 meters afstand.

Først på eftermiddagen den 24. kørte vi i "særtog" ud i de kæmpemæssige hede- og mosestrækninger, der omfatter et areal på omkring 3000 tdr. land, og som er beliggende mellem Frederikshavn og Skagen vest for stationsbyen Jerup. Efter nogen tids kørsel fik vi anvist en lejrplads til vort telt — midt ude i heden flere km fra nærmeste nabo, og den eneste forbindelse med omverdenen var den omtalte tipvognsbane, der blev befærdet et par gange om dagen.

Allerede samme dag foretog vi en finkæmning af terrænet, hvor Tranerne plejede at holde til, men uden resultat. Det eneste, vi så, var nogle fodaftryk i en fugtig grøft.

Den næste dag, 25. juni, gav bedre resultat. Kl. 10.30 observerede BRANDT, der var på vej hjem til teltet med toget efter et fourageringstogt til Jerup, begge de gamle Traner kredsede et stykke syd for det sted, hvor vi senere fandt en af traneungerne. Dette sted lå ca. 500 m vest for vor lejrplads. Omtrent samtidig iagttog TORP PEDERSEN den ene af de gamle Traner fra lejrpladsen. Jeg blev alarmeret, og alle tre søgte vi nu at omringe det sted, hvor Tranerne i mellemtiden var gået ned. Vi kunne ikke se dem, men med få sekunders mellemrum lød deres høje trompetstød, og det var nok til at holde os på rette spor.

Pludselig lettede de begge, og vi gik straks i dækning.

Efter 10 min. forløb så jeg den ene Trane (sikkert ♀) komme trækkende østfra og sætte sig i mosen 2-300 m nord for mit skjulested. Magen iagttog jeg på dette tidspunkt ikke, men mine kammerater så den flyve i en stor bue syd om mit skjul og slå sig ned 4-6 m bag det birketræ, hvortil jeg sad og lænede mig, uden at jeg havde bemærket noget.

Fra denne ståplads lettede den så efter nogen tids forløb og landede tæt ved det sted, hvor hunnen hele tiden havde stået, og med værdige skridt gik den derefter op på en 2-3 m høj sandbanke, hvor den en halv snes minutter stod og spejdede, hvorefter den igen bevægede sig ned mod hunnen, snart krybende hen over jorden med bøjede hæle og vandret udstrakt hals og snart gående oprejst og ivrigt spejdende.

Endnu medens hannen stod på banken, havde jeg mavet mig ned i et mosehul, hvor jeg nu sad godt gemt i mudder og tæt bevoksning og kunne iagttage Tranernes færden over kanten. Et eller andet må have virket skræmmende, for pludselig lettede hannen og kom lavt strygende lige imod mig. Jeg kastede mig ned på maven for ikke at blive opdaget, og et øjeblik efter hørte jeg vingesuset få meter over mig. Idet fuglen passerede, udstødte den 3-4 gange en mærkelig gækkende lyd, som jeg bagefter tydede som et advarselssignal til ungen, der, som jeg senere opdagede, lå i et andet mosehul kun 20 m fra mig.

Hannen forsvandt sydpå, mens hunnen stadig stod i mosen et par hundrede meter nord for mig, men lidt efter lettede også den og fløj bort i samme retning som hannen, dog i betydelig længere afstand fra mig. Der gik et kvarterstid, og jeg hverken så eller hørte noget til Tranerne, hvorfor jeg rejste mig op og i ly af birkekrattet afsøgte terrænet med kikkert for om muligt at få øje på de gamle Traner, men intet var at se.

I stedet opdagede jeg, at en stor traneunge netop var i færd med at forcere volden mellem to tørvegrave en snes meter fra mig, og et øjeblik efter stod jeg ved ungen, der var trængt op i et hjørne i en tørvegrav, hvor den med hævede vinger huggede efter mig, da jeg forsøgte at tage den.

Få minutter efter var mine kammerater på pladsen, og traneungen blev nu fotograferet i alle mulige stillinger (se fig. 2). Desværre havde vi ikke målebånd med, så vi fik ikke målt ungen, men størrelsesordenen fremgår med al ønskelig tydelighed af fig. 2.

Traneungen var endnu klædt i en blød, gullig dundragt, kun var svingfjerenes skafter begyndt at bryde frem og havde nået en længde af 4-5 cm, og ud af skafterne stak de 3-4 mm lange fjerspidser. Jeg havde troet, at ungen havde været meget

hurtigere til bens, end tilfældet var. Den gik meget ubehjælpelig i det ujævne terræn, der var fyldt med huller og tuer. Da fotograferingen var til ende, forlod vi straks stedet og så ikke mere til tranefamilien den dag.

Den næste formiddag observerede vi traneparret med to unger i kikkert et par km syd for det sted, hvor vi fandt un-

HANS BRANDT fot.

Fig. 2. Traneunge fundet Kragsskovhede 25. juni 1952.
Young of Crane, found on the 25th of June 1952 at Kragsskov Heath.

gen, men vi ville ikke forstyrre mere og rejste allerede samme eftermiddag.

De store hede- og mosestrækninger, hvor vi fandt Tranen ynglende, udgør et meget ejendommeligt landskab, hvis lige man vist ikke finder andre steder her i landet. Hele området består af hævet havbund, og i retningen nord-syd strækker der sig med en indbyrdes afstand af 20-40 m en række parallelle, lave volde, de såkaldte "rimmer", der når en højde af 2-3 m, således at det var umuligt at overse et større stykke af arealet på en gang, noget som i høj grad vanskeliggjorde

arbejdet med at finde Tranerne. Disse "rimmer" er tørre og sandede, og bevoksningen der har hedens karakter. Imellem "rimmerne" findes mere fugtige partier med moser og kær og med disses vegetation. Spredt over hele arealet vokser enkeltstående birketræer, der hist og her danner småkrat.

Tidligere har området været mere fugtigt, men efter at staten overtog heden, blev der gravet afvandingskanaler, og arealet er nu så udtørret, at mosehullerne er uden vand. Før afvandingen har området sikkert passet bedre for Tranerne, men de er alligevel blevet ved med at holde fast ved denne gamle ynglelokalitet, som stedet utvivlsomt er.

Vagtmester KOCK, der er jæger og har færdedes dagligt på terrænet, siden han i 1946 blev ansat ved Kragsskovhedelejren, fortalte mig, at Tranerne havde ynglet hvert år siden 1946, og i 1949 ynglede der endog 2 par. Efter det først citerede brev kan Tranernes ynglen føres tilbage til 1938, og det synes mig nær at antage, at vi her har at gøre med en gammel yngleplads, således at vi herefter bliver nødt til at revidere den opfattelse, at Tranen har været udryddet som dansk ynglefugl.

Det er dog mærkeligt, at det ikke er blevet opdaget noget før, men det skyldes sikkert for en stor del stedets øde beliggenhed i forbindelse med befolkningens forståelse af, at en sådan sjældenhed skal holdes hemmelig. Når jeg alligevel har besluttet at lade fundet komme frem, skyldes det, at området nu er strengt afspærret, og det er mit håb, at ledelsen af Kragsskovhedelejren fortsat vil forstå at værne om denne ornithologiske perle også efter, at fundet er blevet bekendt i større kredse.

SUMMARY IN ENGLISH

The Common Crane (*Grus g. grus* (L.)) again Breeding in Denmark.

In 1952, on 25 June, the Common Crane was found breeding in Denmark. One pair with two nestlings were observed in the extensive areas of heath and bogs between Frederikshavn and the Skaw in the northernmost part of Jutland.

One of the young was caught and photographed (see fig. 2). The Common Crane has previously bred in Denmark, but since the middle of the

last century no nest finds have been recorded. It was believed therefore that the bird had become extinct as a breeding bird in Denmark. However, the Common Crane has bred in the above mentioned locality at least since 1938. In 1949 two pairs were found breeding there. There is no doubt that this locality is an old breeding site, and the Common Crane has possibly never been completely extinct as a breeding-bird in Denmark.

Literatur.

HEILMANN, G. & A. L. V. MANNICHE, 1939: Danmarks Fugleliv **2**, p. 50—53.
— København.

HØRRING, R. 1926: Fugle **2**, p. 106—110. — Danmarks Fauna **30**.

JESPERSEN, P., 1949: Tranefugle. — Vort Lands Dyreliv **1**, p. 259—60.

LØPPENTHIN, B., 1946: Fortegnelse over Danmarks fugle. — København.
